

Ὁ Προφήτης Ἡλίας καὶ ὁ Βασιλιάς Ἀχαάβ*

ΧΡΗΣΤΟΥ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ**

Γύρω στὸ 850 π.Χ., ἐμφανίζεται στὸ βόρειο βασίλειο ἓνας ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους προφῆτες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὁ προφήτης Ἡλίας. Ὁ προφήτης Ἡλίας προέρχεται ἀπὸ τὴν κατώτερη ἀστική τάξη τοῦ λαοῦ, ἀπὸ τοὺς πάροικους, οἱ ὅποιοι ἦταν ἀκτήμονες. Παρὰ ταῦτα, ἡ ταπεινὴ του καταγωγή δὲν συνιστᾷ ἀποτρεπτικὸ παράγοντα γιὰ τὴν ἀνάδειξή του στὸ προφητικὸ ἀξίωμα. Σταδιακὰ ὁ Ἡλίας φθάνει στὸ σημεῖο νὰ συνδιαλέγεται μὲ τὸν ἴδιο τὸν βασιλιά. Ἡ σχέση ἀνάμεσα στὸν προφήτη καὶ τὸ βασιλικὸ οἶκο τῶν Ἀμβριδῶν εἶναι μία σχέση ἀντιπαράθεσης μὲ βασικὰ σημεῖα τριβῆς τὴν καταχρηστικὴ ἄσκηση ἐξουσίας ἐκ μέρους τους καὶ τὴν πολιτικὴ πού ἀσκοῦν σὲ ζητήματα θρησκείας. Ὁ Ἡλίας ἐμφανίζεται στὸ βιβλικὸ κείμενο ὡς ἓνας προφήτης, ὁ ὁποῖος ἀσκεῖ δριμύεια κριτικὴ στὸ βασιλιά, ἀκολουθώντας τὰ πρότυπα τῆς παραδοσιακῆς κριτικῆς, πού ἀσκήθηκε ἐναντίον τοῦ θεσμοῦ τῆς βασιλείας, κυρίως στὸ βόρειο βασίλειο τοῦ Ἰσραήλ.

Τὸ πρῶτο ἐπεισόδιο ἀνάμεσα στὸν προφήτη Ἡλία καὶ τὸ βασιλιά Ἀχαάβ καταγράφεται στὸ Γ΄ Βασ. 17,1. Ὁ Ἡλίας ἐνημερώνει τὸν Ἀχαάβ ὅτι κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη δὲν θὰ πέσει βροχὴ στὴ χώρα, παρὰ μόνο μετὰ ἀπὸ δική του ἐντολή. Τὸ βιβλικὸ κείμενο δὲν καταγράφει κάποια ἄμεση ἀντίδραση ἐκ μέρους τοῦ βασιλιά. Στὴ συνέχεια, στὸ κεφ. 18,1-2, ὁ Ἡλίας μεταβαίνει, κατόπιν σχετικῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, νὰ συναντήσῃ τὸν Ἀχαάβ. Στὸ δρόμο συναντᾷ τὸν Ἀβδιού, ὁ ὁποῖος ἐμμέσως πλὴν σαφῶς τοῦ γνωστοποιεῖ ὅτι ὁ Ἀχαάβ τὸν θεωρεῖ ὑπεύθυνο γιὰ τὴν ἀνομβρία πού ἔχει ἐγκύψει στὴ χώρα. Εἶναι δὲ τόση ἡ ὀργὴ ἐναντίον του, ὥστε, ὅταν ὁ Ἡλίας λέγει στὸν Ἀβδιού νὰ ἐνημερώσῃ τὸ βασιλιά γιὰ τὴν παρουσία του, ἐκεῖνος ἀφοπλιστικὰ τοῦ λέγει ὅτι ἡ ἀπλὴ ἐκ μέ-

---

* Εἰσήγηση στὸ Συνέδριο «Προφήτης Ἡλίας ὁ Θεοβίτης: ὁ ζηλωτὴς ὑποφῆτης τοῦ Θεοῦ», ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τριακοσίων ἐτῶν (1711-2011) ἀπὸ τῆς ἀνιδρύσεως τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Προφῆτου Ἡλιοῦ Θήρας, Θήρα 17-21 Ἰουλίου 2011.

** Ὁ Χρῆστος Καραγιάννης εἶναι Ἐπίκουρος Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν.

ρους του αναφορὰ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς παρουσίας τοῦ προφήτη μοροῦν νὰ τὸν ὀδηγήσουν σὸ θάνατο¹. Τελικὰ ὁ Ἄβδιὸν εἰδοποιεῖ τὸ βασιλιὰ κι ἐκεῖνος μεταβαίνει γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸν Ἡλία. Μόλις ὁ Ἀχαάβ ἀντικρίζει τὸν προφήτη ρωτᾷ: «ἐσὺ εἶσαι αὐτὸς ποὺ ἀναστατώνεις τὸν Ἰσραήλ;»². Ἡ κατηγορία τοῦ βασιλιᾶ ἐδράζεται στὴν ἄρνηση τοῦ βροχοποιοῦ Ἡλία νὰ ἀξιοποιήσῃ τίς «μαντικές» ἱκανότητές του γιὰ νὰ φέρει βροχὴ στὴ γῆ³. Ὁ προφήτης χωρὶς κανένα ἐνδοιασμὸ ἀνταπαντᾷ: «δὲν ἀναστατώνω ἐγὼ τὸν Ἰσραήλ, διότι ἐσὺ καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατέρα σου τὸ πράττετε, ἐγκαταλείποντας ἐμᾶς καὶ τὸν Κύριο, τὸν Θεὸ μας καὶ ἀκολουθώντας τὰ Βααλίμ». Εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ Ἡλίας ἀντιπαρέρχεται τὴν κατηγορία ὑποδεικνύοντας ὡς ἄμεσα ὑπεύθυνο γιὰ τὴν ἀνομβρία τὸν ἴδιο τὸ βασιλιὰ καὶ τὴν οἰκογένειά του, οἱ ὁποῖοι ἐγκατέλειψαν τὸν Κύριο καὶ ἀκολούθησαν τὰ Βααλίμ⁴.

Ὁ προφήτης ἀναφέρεται στὴν ἀσκηθεῖσα πολιτικὴ τοῦ Ἀχαάβ, ἡ ὁποία ἐπέτρεψε τὴν ἐκ μέρους τῆς Ἰεζάβελ εἴσοδο τοῦ Βαάλ στὴ λατρεία τοῦ βορείου βασιλείου⁵. Ἀποτέλεσμα τῆς ἀποτρόπαιης αὐτῆς πράξης εἶναι ἡ γνωστὴ διήγηση τοῦ ὄρου Κάρμηλος μὲ τὴ μονομαχία ἀνάμεσα στὸν Ἡλία καὶ στοὺς ψευδοπροφήτες τοῦ Βαάλ⁶. Ἡ σχετικὴ διήγηση ἀποτέλεσε ἀντικείμενο ἔρευνας καὶ προβληματισμοῦ γιὰ ἀρκετοὺς ἐρευνητὲς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὁ Gressmann⁷ ἰσχυρίστηκε ὅτι στὴ διήγηση αὐτὴ ἔχουν ἐνοποιηθεῖ δύο διαφορετικὲς παραδόσεις: ἡ συνάντηση τοῦ Ἡλία⁸ μὲ τὸν Ἄβδιὸν καὶ ἡ δοκιμασία τῶν ἱερέων τοῦ Βαάλ⁹. Τὸν ἰσχυρισμὸ του υἱοθέτησε ὁ Alt, ὁ ὁποῖος διατύπωσε τὴν ἄποψη ὅτι μία ξενὴ ἀρχικὰ ἀνεξάρτητη ἐνότητα εἰσήχθη μεταξὺ *A' Βασ.* 18:1 καὶ 18:41¹⁰. Τὴ θέση αὐτὴ δέχονται καὶ οἱ Fohrer, Würthwein καὶ Steck¹¹. Ὁ Alt

1. Γ' Βασ. 18,9-12.

2. Γ' Βασ. 18,17.

3. Γ' Βασ. 17,1.

4. Γ' Βασ. 18,18.

5. Γ' Βασ. 16, 30-33.

6. Γ' Βασ. 18, 19-40.

7. H. GRESSMANN, *Die älteste Geschichtsschreibung und Prophetie Israels*, Göttingen 1921², σ. 269.

8. A' Βασ. 18,2-16 καὶ 18,41-46.

9. A' Βασ. 18,17-40.

10. A. ALT "Das Gottesurteil auf dem Karmal", *Kleine Schriften zur Geschichte des Volkes Israels*, II, München 1953, II, σσ. 135-149.

11. G. FOHRER, Elia, [ATHANT 53], Zurich 1968, 37-38. E. WURTHWEIN "Würthwein", "Die Erzählung vom Gottesurteil auf dem Karmel" ZThK 50 (1962) 132. O. H. STECK *Überlie-*

επίσης υποστήριξε την άπωτερη ιστορικότητα των γεγονότων του Α΄ Βασ. 18:20-40¹². Συγκεκριμένα, ως ιστορική βάση της δοκιμασίας του Καρμήλου θεωρούσε την καταστροφή από φανατικούς γιαχβιστές του Ιερού του Βαάλ του Καρμήλου, που κατά τη γνώμη του ήταν μία τοπική θεότητα. Την άποψη αυτή υιοθέτησε και ο Noth¹³. Αντίθετα, οι Eissfeldt, Rost, Ap-Thomas Rowley και Gray¹⁴, ταυτίζουν την θεότητα αυτή με το φοινικικό - χανανιτικό θεό της ευφορίας Βαάλ-Μεράρ¹⁵. Ο Koch αντικρούει τη θέση αυτή υποστηρίζοντας ότι δεν «υπάρχει κανένα στοιχείο που να αποτελεί ένδειξη για την ύπαρξη Χαναναίων κατοίκων της χώρας την εποχή του Άχαάβ». Ο Βαάλ της διηγήσεως είναι ένας ξένος θεός, ή λατρεία του όποιου έχει παρεισφρήσει μέσω της Ίεζάβελ στον Ισραήλ¹⁶.

Είναι χαρακτηριστικό ότι μία μεγάλη μερίδα έρευνητών, όπως οι Alt, Fohrer, Steck, Smend, Donner, Timm και Koch¹⁷ υποστήριξε ότι το συγκεκρι-

---

ferung und Zeitgeschichte in der Elia-Erzählung, [WMANT 26], Neukirchen - Vluyn 1968, σσ. 79-83.

12. A. ALT Das Gottesurteil, 139 έξ. J. J. STAMM, "Elia am Horeb", *Studia Biblica et semitica. FS Th. C. Vriezen*, Wageningen 1966, σ. 328. Σύμφωνα με την άποψη του STECK, *Elia-Erzählung*, σ. 133, η διήγηση του Καρμήλου όρους χρονολογείται μεταξύ 841-814/13 π.Χ. Οί περισσότεροι των έρευνητών τοποθετούν χρονολογικά τη διήγηση λίγο πριν ή λίγο μετά το 800 π.Χ. I. BENZINGER, *Die Bücher der Könige*, [KHAT 9], Freiburg 1899, σ. 106. R. KITTEL, *Die Bucher der Könige*, [HKAT 1], Göttingen 1900, σ. 159. H. GUNKEL, *Elias*, σσ. 43-44. C. STEUERNAGEL, *Lehrbuch der Einleitung im das Alte Testament*, Tübingen 1912, σ. 370. A. JEPSEN, *Nabi*, München 1934, σ. 68. W. E. MÜLLER, *Rest*, σ. 40-41. A. WEISER, *Introduction to the Old Testament*, (μτφρ. D. M. Barton), London 1961, σ. 176. J. GRAY, *I and II Kings. A Commentary*, [OTL], Philadelphia 1963, σ. 336. G. FOHRER, *Elia*, σσ. 42-44, O. EISSFELDT, "Die Komposition von I Reg 16,29 - II Reg 13,25", F. MAASS, (έκδ.), *Das ferne und nahe Wort. FS L. Rost*, Berlin 1968, σ. 58. Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Εισαγωγή*, σ. 257.

13. M. NOTH, *The History*, σ. 242.

14. O. EISSFELDT, *Der Gott Carmel*, Berlin 1963, σ. 32. L. ROST, "Die Gottesferehrung der Patriarchen im Lichte der Pentateuch-Quelen", *SVT 7* (1968) 49-58. R. D. AP-THOMAS, "Elijah on Mount Carmel", *PEQ* 92 (1960) 147-148. H. H. ROWLEY, "Elijah on Mount Carmel", *BJRL* 43 (1960) 190-219. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, *Men of God*, σ. 37 έξ. J. GRAY, *Kings*, σσ. 343-344.

15. R. de VAUX *Ancient Israel: Its Life and Institutions*, (μτφρ. J. McHugh), London 1961, σ. 280. W. F. ALBRIGHT, *Archaeology and the Religion of Israel*, Baltimore 1953³, σσ. 156-157, 229. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, *Jahweh*, σ. 243. W. HARRELSON, *Interpreting the Old Testament*, New York 1964, σ. 203. W. E. HEATON, *The Hebrew Kingdoms*, [The New Clarendon Bible: Old Testament 4], London 1968, σ. 83. O. EISSFELDT, *Der Gott Carmel*, σσ. 171-198.

16. K. KOCH, *Οί προφήτες*, Άρτος Ζωής 2009, σσ. 105-106.

17. G. FOHRER, *Elia*, σ. 70 κ. έξ. O. STECK, *Überlieferungen*, σ. 79 κ. έξ. R. SMEND, «Das Wort Gottes an Elia. Erwägungen zur Kompisation von Reg XVII-XIX», *VT* 25 (1975) 525-543.

μένο περιστατικό, τῆς ἀναμέτρησης μεταξύ τοῦ προφήτη Ἡλία καὶ τῶν ψευδοπροφητῶν τοῦ Βαάλ, πού ἔληξε μὲ ἐπικράτηση τοῦ πρώτου, εἶναι μία θρησκευτικοπολιτικὴ ἀντιπαράθεση¹⁸ τοῦ προφήτη, ἡ ἑνὸς κινήματος τῶν γιαχβιστῶν, ἐναντίον τοῦ βασιλικοῦ θεσμοῦ καὶ τῶν ψευδοπροφητῶν. Ἡ θέση αὐτὴ ἐδράζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἱστορικῆς αἰτιολόγησης ἑνὸς ἱεροῦ τοῦ Γιαχβέ στὸ ὄρος Κάρμηλος. Ὡστόσο στὸ κείμενο πουθενὰ δὲν γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἴδρωση ἢ ὑπαρξὴ ἑνὸς ἱεροῦ στὸ συγκεκριμένο ὄρος. Λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ στοιχεῖο αὐτὸ κρίνεται σκόπιμο νὰ ἀξιολογηθεῖ ἡ συγκεκριμένη ἀντιπαράθεση πρωτίστως ὡς μία θεολογικὴ πράξη.

Ἄλλωστε εἶναι προφανές ὅτι τὸ κήρυγμα τοῦ προφήτη Ἡλία δὲν πολιτικολογεῖ. Δὲν κατηγορεῖ τὸν βασιλιά ὅτι εἰσήγαγε τὶς ξένες θεότητες γιὰ συγκεκριμένο πολιτικὸ λόγιο. Δὲν στρέφεται κἂν ἐναντίον του γιὰ τὴν ἐπιλογὴ τῆς Ἰεζάβελ καὶ γιὰ τὸ ρόλο πού αὐτὴ διαδραματίζει, οὔσα οὐσιαστικὰ ἀντιβασιλείας. Ὁ προφήτης ἀντιτίθεται στὴ θρησκευτικὴ δυναρχία, πού εἰσάγει ὁ βασιλικὸς οἶκος τοῦ Ἀχαάβ. Ὁ Ἀχαάβ ἐπιτρέπει τόσο τὴ λατρεία τοῦ Βαάλ ὅσο καὶ τοῦ Γιαχβέ. Κάτι τέτοιο εἶναι ἀνήκουστο γιὰ τὸν προφήτη. Γιὰ τὸν Ἡλία ὁ μοναδικὸς Θεὸς πού ὑφίσταται καὶ πρέπει νὰ λατρεύεται εἶναι ὁ Γιαχβέ. Ὁ Ἡλίας εἶναι ὁ ὑπερασπιστὴς τοῦ Μονοθεϊσμοῦ. Ὁ θρησκευτικὸς συγκρητισμὸς πού εἰσάγεται μὲ τὴν πολιτικὴ τοῦ Ἀχαάβ, μπορεῖ φαινομενικὰ νὰ μὴν βλάπτει τὸ λαὸ καὶ τὸ βασίλειο στὸν καθημερινό του βίιο, ὡστόσο συνιστᾷ ἓνα ἐκρηκτικὸ μίγμα πού δύναται νὰ ὀδηγήσει τὸν λαὸ τοῦ Ἰσραὴλ στὸν ἀφανισμό. Ὁ βασιλιάς δὲν ἀντιλαμβάνεται τοὺς προφητικὸς λόγους τοῦ Ἡλία, ὄντας ὁ ἴδιος ἐγκλωβισμένος στὴ λογικὴ τῆς αὐταρέσκειας καὶ τῆς ἀπομάκρυνσης ἀπὸ τὰ ἰδεώδη τῆς Μωσαϊκῆς θρησκείας. Αὐτὰ τὰ ἐκπροσωπεῖ πλέον μόνο ὁ προφήτης. Μόνο αὐτὸς ἔχει διασωθεῖ ἀπὸ τὸ ὀργανωμένο πολιτικὸ πογκρόμ πού ἔχει ὀργανώσει καὶ ἔχει θέσει σὲ ἐφαρμογὴ ἡ Ἰεζάβελ ἐναντίον τῶν προφητῶν τοῦ Γιαχβέ. Ἡ ἀναφορὰ μιᾶς καλῆς ὀργανωμένης ἐπιχείρησης γιὰ τὸν ἀφανισμό τῶν προφητῶν τοῦ Γιαχβέ ἐνδεχομένως ὑπονοεῖ μιὰ διόλου εὐκαταφρόνητη ἐνόχληση ἐκ μέρους τοῦ βασιλικοῦ οἴκου γιὰ τὴν προφητικὴ δραστηριότητα τοῦ Ἡλία καὶ τῶν ὑπολοίπων προφητῶν¹⁹.

S. TIMM, «Die Dynastie Omri. Quellen und Untersuchungen zur Geschichte Israels im 9. Jahrhundert von Christus» *FRLANT* 124 (1982), σσ. 87 κ. ἐξ. K. KOCH, *Οἱ προφῆτες*, σσ. 106-107.

18. A. ALT, *Das Gottesurteil*, σελ. 137.

19. Γ' Βασ. 18,13. 19,1-2.

Ὁ Ἡλίας συνιστᾶ τὸ μόνο σημεῖο ἀντίστασης στὴν εἰδωλολατρία πού εἰσάγει ἡ βασιλικὴ ἀνοχὴ καὶ ἐπιλογὴ. Ὁ ἴδιος ὁ προφήτης καταδιώκεται ἀπὸ τὴν Ἱεζάβελ ἐξαιτίας τῆς ἀντίστασης πού ἐκδηλώνει²⁰. Ἡ δράση τοῦ ὅμως δὲν συνιστᾶ ἀπλᾶ ἓνα ἐμπόδιο στὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἐπιλογῶν τοῦ βασιλιᾶ. Ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἐμφανίζεται νὰ τὸν καθοδηγεῖ μὲ σκοπὸ ὄχι ἀπλῶς νὰ ἐμποδίσει, ἀλλὰ νὰ ἀποτρέψει τὴν ἐκτροπὴ ἀπὸ τὴ Μωσαϊκὴ θρησκεία.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ σχετικὴ διήγηση τῆς μετὰβασης τοῦ προφήτη ἀπὸ τὸ ὄρος Κάρμηλος στὸ ὄρος Χωρήβ²¹. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ λόγος τῆς μετὰβασης τοῦ προφήτη δὲν καθίσταται γνωστὸς ἀπὸ τὸ βιβλικὸ κείμενο, ἐντούτοις κανεὶς δὲν δύναται νὰ ἀποκλείσει τὴν ἀπόπειρα τοῦ συντάκτη τοῦ κειμένου νὰ ἀντιπαραβάλλει τὸν Ἡλία μὲ τὴν μορφή τοῦ Μωυσῆ καὶ νὰ καταδείξει τὸ ἀνάλογο πνευματικὸ του μέγεθος. Στὸ πλαίσιο αὐτὸ ἐντάσσεται καὶ ὁ διάλογος πού ἀναπτύχθηκε μεταξὺ ἀρκετῶν ἐρευνητῶν τοῦ ἱεροῦ κειμένου σχετικὰ μὲ τὴν ὑπαρξὴ σχετικῆς συνάφειας μεταξὺ τῆς θεοφάνειας στὸ Σινὰ καὶ στὸ ὄρος Χωρήβ²².

Στὴν συνέχεια ὁ Γιαχβὲ τὸν καθοδηγεῖ νὰ μεταβεῖ στὴ Δαμασκὸ, νὰ χρίσει βασιλιὰ τῆς Συρίας τὸν Ἀζαήλ καὶ τὸν Ἰοῦ, τὸ γιὸ τοῦ Ναμεσσὶ, βασιλιᾶ στὸν Ἰσραήλ. Στὴ θέση του νὰ ὀρίσει ὡς προφήτη τὸν Ἐλισσαῖο, τὸ γιὸ τοῦ Σαφάτ. Ἀφοῦ γίνουν ὅλα αὐτὰ «τότε αὐτὸς πού θὰ διασωθεῖ ἀπὸ τὸ σπαθὶ τοῦ Ἀζαήλ θὰ τὸν θανατώσει ὁ Ἰοῦ καὶ αὐτὸς πού σωθεῖ ἀπὸ τὸ σπαθὶ τοῦ Ἰοῦ θὰ τὸν θανατώσει ὁ Ἐλισσαῖος. Θὰ ἀφήσεις στὸν Ἰσραήλ ἑπτὰ χιλιάδες ἄνδρες, ὅλα τὰ γόνατα πού δὲν προσκύνησαν τὸν Βαάλ καὶ ὅλα τὰ στόματα πού δὲν τὸν λάτρεψαν»²³.

Οἱ ὀδηγίες τοῦ Γιαχβὲ πρὸς τὸν προφήτη συμπεριλαμβάνουν τὴν ἀνάμιξη συγκεκριμένων πολιτικῶν προσώπων. Ἡ ἐπιλογὴ δὲν εἶναι τυχαία. Ὁ Θεὸς ἔχει ἀποφασίσει νὰ θέσει ἓνα τέλος στὴ βασιλεία τοῦ Ἀχαάβ. Ἐκεῖνος πού θὰ

20. Γ' Βασ. 19,2-3.

21. Γ' Βασ. 19,8-18.

22. R. KITTTEL, *Könige*, σ. 151. H. GUNKEL, *Elias*, σσ. 23, 71. A. SANDA *Die Bucher der Könige*, τόμ. I, [EHAT 9], Münster 1911, σ. 447. H. GRESSMANN, *Die älteste Geschichtsschreibung*, σ. 268. A. J. MONTGOMERY, *The Books of Kings*, [ICC], Edinburgh 1951, σ. 313. G. von RAD, *Theology*, τόμ. II, σ. 20. J. GRAY, *Kings*, σσ. 363-364. J. JEREMIAS, *Theophanie. Die Geschichte einer alttestamentlichen Gattung*, [WMANT 10], Neukirchen Vluyn 1965, σσ. 107, 109, 112, 162. G. FÖHRER, *Elia*, σσ. 55-58, W. E. HEATON, *The Hebrew Kingdoms*, σ. 257. H. O. STECK, *Elia-Erzählung*, σσ. 110-125.

23. Γ' Βασ. 19,15-18.

θέσει σὲ ἐφαρμογή τὸ σχέδιό του εἶναι ὁ προφήτης Ἡλίας. Σκοπὸς τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ἡ διαμόρφωση μίας νέας πολιτικῆς πραγματικότητας, ἀλλὰ ἡ ἀνάδειξη ἑνὸς τμήματος τοῦ λαοῦ, ἑνὸς εὐσεβοῦς ὑπολοίπου ἑπτὰ χιλιάδων ἀνδρῶν, τὸ ὁποῖο δὲν προσκύνησε τὸ Βαάλ καὶ δύναται νὰ ἀποτελέσει τὴ «μαγιά» γιὰ τὸ μέλλον²⁴. Αὐτὸ τὸ ὑπόλοιπο τῶν ἑπτὰ χιλιάδων δὲν εἶναι προφῆτες, ἀλλὰ εὐσεβεῖς Ἰσραηλίτες²⁵. Τὸ ὑπόλοιπο αὐτὸ δὲν διαφυλάσσεται καὶ δὲν διασώζεται ἀποκλειστικά καὶ μόνο διότι δὲν ἀσπάστηκε καὶ δὲν ὑποκλίθηκε στὸ Βαάλ.. Ἡ ὑπαρξή του ὀφείλεται κυρίως καὶ πρωτίστως στὴ θεϊκὴ μέριμνα καὶ παρέμβαση γιὰ τὴ διαφύλαξη καὶ ἀνάδειξή του²⁶.

Ἡ ἀντιπαράθεση ποὺ ἀναπτύσσεται ἀνάμεσα στὸν προφήτη καὶ στὸν βασιλιὰ Ἀχαάβ κλιμακώνεται κατὰ τὸ ἐπεισόδιο μὲ τὸν Ναβουθαί. Σύμφωνα μὲ τὴ διήγηση τοῦ Γ' Βασ. 21,1-20 ὁ βασιλιάς ἐπεδίωξε νὰ ἀγοράσει μίαν ἔκταση ἀπὸ τὸ γείτονά του Ναβουθαί, μὲ σκοπὸ νὰ ἐπεκτείνει τὶς ἐγκαταστάσεις τοῦ ἀνακτόρου του στὴν ἔδρα τοῦ βασιλείου του, τὴν Ἰεζρεέλ. Ὁ ἀπλὸς χωρικός ὅμως ἀρνήθηκε τὴν παραχώρηση τῆς γῆς, καθὼς αὐτὴ ἀποτελοῦσε «κληρονομία τῶν πατέρων του». Κάθε κομμάτι γῆς τοῦ Ἰσραὴλ ἦταν διανεμημένο σὶς δώδεκα φυλές. Οἱ πατριεὲς κατέλαβαν τὸ ὄρισθὲν ἀπὸ τὸν Θεὸ τμήμα τῆς γῆς. Ὁ κλῆρος γιὰ κάθε γῆ εἶχε δοθεῖ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεό. Οὐσιαστικά λοιπὸν πρόκειται γιὰ ἓνα κομμάτι γῆς, τὸ ὁποῖο προερχόταν ἀπὸ τοὺς προγόνους του, ἄρα ἦταν θεοδώρητο.

Ὁ Ναβουθαί διακρίνει ὅτι ὁ βασιλιάς, διατυπώνοντας τὸ αἴτημα γιὰ τὴν παραχώρηση τῆς γῆς, ἀποπειρᾶται νὰ διευρύνει τὶς βασιλικὲς ἐκτάσεις. Κατὰ βᾶθος ὅμως ἡ ἐνέργεια τοῦ βασιλιᾶ τόσο στὴ σύλληψη ὅσο καὶ στὴν ἐκτέλεσή της συνιστᾷ ἁμαρτία, καθὼς ἔρχεται νὰ ἀμφισβητήσῃ τὸ προγονικὸ δικαίωμα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ὁποῖο εἶναι καὶ θεοδώρητο. Τὸ αἴτημα τοῦ Ἀχαάβ γιὰ τὴν παραχώρηση τοῦ οἰκοπέδου τοῦ Ναβουθαί ἔρχεται σὲ εὐθεῖα ἀντιπαράθεση καὶ προ-

24. Χ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ, *Ἡ ἔννοια τοῦ ὑπολοίπου στὴν Παλαιὰ Διαθήκη*, Ἀθήνα 2006, σσ. 126-135.

25. A. FRUCHTENBAUM, «Israelology», *CFS* 5/2 (1999) 45-46.

26. W. HARRELSON, *Interpreting*, σ. 206: «Ὁ Γιαχβὲ ΧΕ “Γιαχβὲ” διασώζει τὸ (συγκεκριμένο) ὑπόλοιπο ὄχι λόγῳ τῆς ἀθωότητός του, ἀλλὰ μὲ τὸ ἔλεός του δίδει μίαν νέα ἀφετηρία στὸ λαό του». G. VON RAD, *Introduction*, τόμ. II, σ. 20: «Τὸ ὑπόλοιπο ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἦταν πιστοί, ἀλλὰ ἡ διαφύλαξή τους εἶχε προαποφασιστεῖ πρὶν τὴν ἀρχὴ τῶν ἐπερχόμενων προβλημάτων». J. J. STAMM, *Elia*, σ. 334. ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ, *Εἰς Ἱερεμίαν*, 5, PG 13, 301: «καὶ ἐρμηνεύων περὶ τοῦ λείμματος τούτου ὁ Ἀπόστολός φησιν Ἰσραὴλ οὐκ εἶναι καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ λείμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονε. Οὐκοῦν τοῦ Ἰσραὴλ λείμμα σωζόμενον, καταλειφθέντος ἐν Ἰσραὴλ».

σκρούει στο παραδοσιακό δίκαιο τῶν πατριῶν, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο ἡ προγονική κτηματική περιουσία εἶναι ἀναπαλλοτρίωτη.

Ὅρισμένοι ἀπὸ τοὺς ἐρευνητὲς πὺ ἐστίασαν τὸ ἐνδιαφέρον τους στὴ συγκεκριμένη διήγηση, ἀμφισβητοῦν τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἄρνηση τοῦ Ναβουθαί γιὰ τὴν παραχώρηση τοῦ ἀγροτεμαχίου ἔγκειται στὸ ἔθιμο τῆς ἀναπαλλοτρίωτης ἔγγειας ἰδιοκτησίας, κυρίως λόγω τῆς ἀπογοήτευσης πὺ δείχνει ὁ βασιλιάς μετὰ τὴν ἄρνηση τοῦ νόμιμου ἰδιοκτήτη. Θεωροῦν μάλιστα ὅτι οἱ νομικὲς διατάξεις πὺ ἀφοροῦν στὴ νομική καταχώρηση τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ, ὅπως αὐτὲς παρουσιάζονται μέσα ἀπὸ τὸ Λευ. 25,23 καὶ τοὺς Ἀρ. 36,1 κ. ἐξ., εἶναι μεταγενέστερες²⁷. Ἀκόμα ὅμως καὶ ἂν ἡ ὑπόθεση αὐτὴ εἶναι ἀληθής, τότε ἡ ἐπίκληση τοῦ δικαιώματος τῆς ἔγγειας ἰδιοκτησίας ἐκ μέρους τοῦ Ναβουθαί θὰ πρέπει νὰ ἐρμηνευθεῖ ὑπὸ τὸ πρῖσμα μιᾶς κανονιστικῆς ἰσχύος, ἡ ὁποία τοῦ παεῖχε τὸ δικαίωμα τῆς ἄρνησης.

Τὸ βιβλικὸ κείμενο παρουσιάζει τὸν Ἀχαάβ ἔτοιμο νὰ ἀποδεχθεῖ τὴν ἄρνηση τοῦ Ναβουθαί. Δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο ὅμως καὶ μὲ τὴν Ἰεζάβελ, ἡ ὁποία ἀντιλαμβάνεται τὴν ἄρνηση τοῦ Ναβουθαί ὡς ἔμμεση ἀμφισβήτηση τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας τοῦ Ἀχαάβ. Ἡ Ἰεζάβελ ἀναλαμβάνει πρωταγωνιστικὸ ρόλο. Ἀρχικὰ μὲ ἐπιτιμητικὸ ὕφος ζητᾶ ἀπὸ τὸν Ἀχαάβ νὰ ἀρθεῖ στὸ ὕψος τοῦ ἀξιωματός του. Ἡ ἄνεση μὲ τὴν ὁποία τὸν καθοδηγεῖ σὲ ἓνα ζήτημα πὺ ἄπτεται στὸν τρόπο διακυβέρνησης τοῦ λαοῦ, φανερῶνει μίᾳ ἡγετική μορφή μὲ πολιτική σκέψη, ἡ ὁποία εἶχε ἐλευθερία κινήσεων καὶ κινουῖσε στὸ παρασκήνιο τὰ νήματα τῆς πολιτικῆς τοῦ βασιλείου. Ἡ Ἰεζάβελ δρᾷ μὲ συνωμοτικὸ τρόπο μηχανορραφῶντας μίᾳ δικαστικῆ σκευωρία σὲ βάρος τοῦ ἄμοιρου Ναβουθαί. Ἡ ἴδια διατυπώνει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Ναβουθαί θὰ καταστῆ κατηγορούμενος. Ἡ κατηγορία ἐναντίον του συνιστᾷ θανάσιμο ἔγκλημα, καθὼς «βλασφήμησε τὸν Θεὸ καὶ τὸ βασιλιά»²⁸. Ἐδῶ ὁ Albertz²⁹ ὀρθῶς ἐπισημαίνει ὅτι ἡ μόνη νομική διάταξη μὲ σχετικὸ περιεχόμενο εἶναι ἐκείνη τοῦ βιβλίου τῆς Ἐξόδου 22,27, ὅπου ἀναφέρεται: «μὴν βλασφημήσεις τὸν Θεό, οὔτε κανένα ἄρχοντα τοῦ λαοῦ νὰ καταραστεῖς». Ἡ Ἰεζάβελ εἶναι ἀδίστακτη καὶ ὁ Ἀχαάβ καθίσταται ἕρμαιο τῶν ἐπιλογῶν τῆς. Τὸ σχέδιό τῆς τίθεται σὲ ἐφαρμογή. Ὁ Ναβουθαί δι-

27. O. STECK, *Überlieferungen*, σελ. 32. S. Timm, *Dynastie*, σ. 111-114.

28. Γ' Βασ. 20,10. (Μασ. 21,10).

29. ALBERTZ, R.: *Ἱστορία τῆς Θερασκείας τοῦ Ἰσραὴλ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης*, Ἄρτος Ζωῆς 2006, σελ. 314.

κάζεται και θανατώνεται δια λιθοβολισμοῦ³⁰. Ἡ ἴδια ἢ Ἰεζάβελ, ἡ ὁποία ἀνέλαβε τὴν ἀποστολὴ καὶ τὴν ἐκτέλεση τῆς συγκεκριμένης πολιτικῆς πράξης, μὲ ὑπερηφάνεια πληροφορεῖ τὴν ἔκβασή της στὸ βασιλιά. Ὁ Ἀχαάβ ὁμως, μόλις πληροφορεῖται τὸ ἀποτρόπαιο γεγονός, διαρρηγνύει τὰ ἱμάτιά του³¹.

Ὁ βασιλιάς ἔχει τὴν ἐντύπωση ὅτι ἡ αὐθαίρετη αὐτὴ πράξη, ἡ ὁποία συνιστᾷ κατάχρηση τῆς ἐξουσίας του, θὰ περάσει ἀπαρατήρητη. Ὁ Θεὸς ὁμως ἀποστέλλει τὸν Ἡλία γιὰ νὰ τὸν ἐλέγξει καὶ νὰ τοῦ ἀνακοινώσει τὴν ἀνταπόδοση τῶν δεινῶν ἐκ μέρους τοῦ Γιαχβέ³². Ὁ προφήτης συναντᾷ στὸ δρόμο τὸν Ἀχαάβ καὶ τοῦ ἀπευθύνει δημοσίως τὴ πιὸ συγγνή κατηγορία. Τοῦ λέει χαρακτηριστικὰ ὅτι: «Σκότωσες καὶ ἔλαβες γῆ στὴν κατοχὴ σου, στὸ σημεῖο στὸ ὁποῖο ἔγλυψαν τὰ σκυλιὰ τὸ αἷμα τοῦ Ναβουθαί, ἐκεῖ θὰ γλύψουν καὶ τὸ δικό σου αἷμα, ἐνῶ καὶ οἱ πόρνες θὰ λουστοῦν μὲ τὸ αἷμα σου»³³.

Ὁ Ἀχαάβ ἐξανίσταται καὶ τοῦ ἀπαντᾷ: «Ἐσὺ μὲ βρῆκες; Ὁ ἐχθρός μου;»³⁴. Εἶναι φανερὸ πλεον ὅτι παρὰ τὰ ὅποια δείγματα μεταστροφῆς κατὰ τὸ παρελθόν, ὁ Ἀχαάβ θεωρεῖ τὸν προφήτη Ἡλία ἐχθρό του. Ἡ ἐνέργεια τοῦ βασιλιά νὰ ἀμφισβητήσῃ τὸ προγονικὸ κληρονομικὸ δικαίωμα τοῦ Ναβουθαί καταδεικνύει τὸ μέγεθος τῆς θρησκευτικῆς ἐκτροπῆς. Εἶναι ὁ ἴδιος ἄβουλος βασιλιάς πὺ ἀπλᾶ ἀποδέχεται τὴν μηχανορραφία τῆς Ἰεζάβελ καὶ πηγαίνει νὰ ἐκμεταλλευθεῖ τὸ κενὸ ἰδιοκτησίας, τὸ ὁποῖο ἐμφανίζεται μετὰ τὴ δολοφονία τοῦ Ναβουθαί. Ἡ ἀντίδραση τοῦ προφήτη Ἡλία εἶναι καὶ πάλι ἄμεση. Τοῦ ἀπευθύνει τὴν κατηγορία ὅτι ἀμάχησε ἔναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἐνημερώνει γιὰ τὴν ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ νὰ ἐπιφέρει σὲ ἐκεῖνον καὶ τὸν οἶκο του μεγάλη δεινά³⁵. Τὰ ὅποια δείγματα μεταστροφῆς τοῦ βασιλιά, ὅπως ἐκεῖνο μετὰ τὴν ἐξουδετέρωση τῶν ψευδοπροφητῶν ἀπὸ τὸν Ἡλία, ὅταν μόνος κλαίγοντας πορευόταν στὴν Ἰεζραὲλ³⁶ ἢ ὅταν συνετρίβη καὶ νήστεψε μετὰ τὴν ἀποκάλυψη τῶν δυσμενῶν ἀποφάσεων τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν Ἡλία³⁷, δὲν στάθηκαν ἱκανὰ κατὰ τὸ παρελθόν νὰ μεταστρέψουν οὐσιαστικὰ τὴ στάση του ἔναντι τοῦ Θεοῦ. Ἐνδεχομένως ὁμως γιὰ αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα δείγματα κατανόησης καὶ συναίσθησης τῆς ἁμαρ-

30. Γ' Βασ. 20,13-14. (ΜΚ. 21,13-14).

31. Γ' Βασ. 20,16. (ΜΚ. 21,16).

32. Γ' Βασ. 20,18. (ΜΚ. 21,18).

33. Γ' Βασ. 20,19. (ΜΚ. 21,19).

34. Γ' Βασ. 20,20. (ΜΚ. 21,20).

35. Γ' Βασ. 21,23.

36. Γ' Βασ. 18,45.

37. Γ' Βασ. 19,27.

τίας ὁ Θεὸς ἀποφασίζει νὰ ἐπιφέρει τὰ δεινὰ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀχαάβ, Ὁχοζία³⁸.

Ἡ ἔρευνα ἔθεσε στὸ ἐπίκεντρο τοῦ ἐνδιαφέροντός της τὶς συγκεκριμένες διηγηματικὲς ἐνότητες περὶ τοῦ προφήτη Ἡλία. Ἡ ἀμφισβήτηση τῆς ιστορικότητας τῶν διηγήσεων αὐτῶν καὶ ἡ χρονολόγησή τους σὲ μία μεταγενέστερη ἐποχὴ δὲν δύναται νὰ μειώσει τὸ θεολογικὸ μῆνυμα ποὺ ἐμπεριέχουν. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἐρευνητὲς ἀδυνατοῦν νὰ προσδιορίσουν ἐπακριβῶς χρονολογικὰ τὴ σύνταξη τῶν κειμένων, ἡ πλειοψηφία αὐτῶν συμφωνεῖ ὅτι προέρχονται ἀπὸ τὴ δευτερονομιστικὴ ἱστορία. Ὁ Κωνσταντῖνου ἐπισημαίνει τὴ διάκριση τῆς σχετικῆς διήγησης περὶ Ναβουθαὶ σὲ δύο ἐνότητες, (στχ. 1-16 καὶ 17-20), καθὼς δύο ἀνεξάρτητες μεταξὺ τους παραδόσεις ἔχουν ἐνσωματωθεῖ σὲ μία φιλολογικὴ ἐνότητα. Ἡ ἐνότητα 17-20 διαμορφώθηκε πρῶτη μὲ σκοπὸ νὰ καταδείξει τὴν παρέμβαση τοῦ Γιαχβὲ στὴν ἱστορία τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραὴλ, ἐνῶ ἐκείνη τῶν στχ. 1-16 συνδέει τὸ ἐπεισόδιο μὲ τὴν Ἰεζρεέλ, τόπο βίας καὶ σφαγῶν. Οἱ στχ. 17-20 προέρχονται «ἀπὸ προφητικὸς κύκλους ποὺ σχετίζονται πιθανότατα μὲ τὸν Ἡλία. Ἡ ἐνότητα τῶν στχ. 1-16 ἀντίθετα ἀπὸ κύκλους μορφωμένων, κοσμικὰ σκεπτόμενων ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχαν καμμία σχέση μὲ τοὺς προφητικὸς κύκλους»³⁹.

Ἡ θεολογία τοῦ Δευτερονομιστῆ ἀναπτύχθηκε σὲ μία μακρὰ περίοδο ποὺ ἐκτείνεται ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 7ου αἰῶνα καὶ τὴ μεταρρύθμιση τοῦ Ἰωσία τὸ 622 π.Χ. μέχρι τὴν μεταιχμαλωσιακὴ ἐποχὴ⁴⁰.

38. Γ' Βασ. 20,28. (ΜΚ. 21,28).

39. Μ. Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, *Ρῆμα Κυρίου κραταιόν: Ἀφηγηματικὰ κείμενα ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη*, Θεσσαλονίκη: Πουρναρᾶ 1998, σσ. 230-233.

40. Ὁ NOTH εἰσηγήθηκε τὴ δευτερονομιστικὴ προέλευση τῶν διηγήσεων -μετὰ τὴ Βαβυλώνα αἰχμαλωσία- καὶ ἡ ἀποψὴ του ἔγινε ἀποδεκτὴ ἀπὸ ἐρευνητὲς, ὅπως ὁ EXUM καὶ ὁ McCONVILLE. (M. NOTH, *The Deuteronomistic History*, Sheffield: Sheffield Academic Press 1981, σσ. 37-45, 69-70. S. B. CHAPMAN, *The Law and the prophets: A study in Old Testament canon formation*, Forschung zum Alten Testament 27, 2000, σσ. 174-175. J. C. EXUM, "Reconsidering Israel and Judah: Recent Studies in Deuteronomistic History", G. N. KNOPPERS and J. G. McCONVILLE, (ἐκδ.), *Sources for Biblical and Theological Studies 8*, Eisenbrauns 2000, σελ. 580. L. G. PERDUE, (ἐκδ.), *The Blackwell Companion to the Hebrew Bible*, Wiley-Blackwell 2001, σελ. 350). Ὁ von Rad ἀρχικὰ καὶ ὁ Fohrer στὴ συνέχεια προέβησαν σὲ διάκριση μετὰξὺ προδευτερονομιστικῆς καὶ δευτερονομιστικῆς παραδόσεως. Ἔτσι εἰσήχθη ἡ ὑπόθεση περὶ σταδιακῆς συνθέσεως τῆς δευτερονομιστικῆς ἱστορίας. (G. VON RAD, *Theologie des Alten Testaments: Bd. I, Die Theologie der geschichtlichen Überlieferungen Israels*, München, 1957. D. M. STALKER, (μτφρ.) *Old Testament Theology*, Edinburgh 1962 σσ. 346-347. G. FOHRER, *Einleitung in das Alte Testament*, Heidelberg 1965, D. GREEN, (μτφρ.), *Introduction to the Old*

Σύμφωνα με τη θεολογία του Δευτερονομιστή, η γη αποτελεί τὸ δῶρο τοῦ Γιαχβὲ στὸν περιούσιο λαό του καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ λαὸς ὀφείλει νὰ ἀκολουθεῖ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ⁴¹. Γιὰ τὸ συντάκτη τῆς δευτερονομιστικῆς παραδόσης ὑπάρχει ἕνας Θεός, ἕνα ἔθνος⁴² καὶ ἕνας ἱερός χώρος γιὰ ὁλόκληρο τὸν Ἰσραήλ, ὁ Ναός, γεγονός που ἀποτρέπει τὴν εἰσδοχὴ συγκρητιστικῶν στοιχείων ἀπὸ ἄλλες θρησκείες. Στὸ πλαίσιο αὐτὸ οἱ Ἰσραηλίτες ὀφείλουν νὰ δείχνουν ἐθνικὴ ἀλληλεγγύη.

Αὐτὴ ἡ θεολογικὴ σκέψη ἐπεξεργάστηκε συντακτικὰ προγενέστερο ὑλικό, στὴν προκειμένη περίπτωση τῆς διήγησης τοῦ Ναβουθαί ἀπὸ τὸν θ' αἰ. π.Χ. Ἡ εἰσδοξὸς ξένων λατρευτικῶν στοιχείων ἢ ἀκόμα καὶ θεοτήτων στὴ λατρεία τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ, τοῦ βορείου βασιλείου, εἶναι ἡ βασικὴ αἰτία που ὀδήγησε στὴν τελικὴ του πώση μετὰ τὴν κατάκτηση τῆς πρωτεύουσάς του Σαμάρειας τὸ 722 π.Χ. Ἡ φθίνουσα πορεία που ἀκολούθησε ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραήλ στὸ βόρειο βασίλειο, ὀφείλεται στὴν ἀποδοχὴ ὄχι μόνο βασιλέων ὅπως ὁ Ἀχαάβ, ἀλλὰ κυρίως καὶ πρωτίστως εἰδωλολατρικῶν θεοτήτων που σταδιακὰ εἰσῆχθησαν στὴ λατρεία τους. Ὅπως ὀρθῶς ἐπισημαίνει ὁ Κωνσταντίνου «ὁλόκληρη ἡ παράσταση τῆς ἱστορίας ἀπὸ τὸ συντάκτη τοῦ βιβλίου τῶν Βασιλειῶν δὲν εἶναι παρὰ μία ἐκθεση τῆς συνεχοῦς πτωτικῆς πορείας τῶν δύο βασιλείων. Ἡ ἀναφορὰ σὲ μεμονωμένα ἐπεισόδια, ὅπως αὐτὸ μετὰ τὸν Ναβουθαί, δὲν ἐξυπηρετεῖ ἀπλὰ ἱστορικοὺς σκοπούς, ἀλλὰ στοχεύει νὰ παρουσιάσει ἐπιμέρους στάδια τῆς πορείας αὐτῆς καὶ νὰ δικαιολογήσει τὸ τέλος της»⁴³.

Ἡ δευτερονομιστικὴ πηγὴ γνωρίζοντας αὐτὰ τὰ δεδομένα ἐπιχειρεῖ νὰ ἀναδείξει τὴν ἡγετικὴ μορφή τοῦ προφήτη Ἡλία, ὁ ὁποῖος ἀντιτάχθηκε στὴ βασιλεία τοῦ Ἀχαάβ καὶ τῆς Ἰεζάβελ. Ὁ Ἡλίας εἶναι ὁ πρῶτος που ἐμφανίζεται νὰ

Testament, Nashville 1968, σσ. 192-195). Οἱ Smend καὶ Veijola πρότειναν δύο στάδια γιὰ τὴ σύσταση τῆς προδευτερονομιστικῆς παραδόσεως καὶ ὁ Peckman πέντε στὴ συνολικὴ διαμόρφωση τῆς δευτερονομιστικῆς ἱστορίας. (R. SMEND, "Das Gesetz und die Volker: Ein Beitrag zur deuteronomischen Redaktionsgeschichte", *Probleme biblische Theologie: Gerhard von Rad zum 70 Geburtstag*, (ἔκδ.) H. W. WOLFF, München 1971, σσ. 494-509. T. VEIJOLA, *Das Konigtum in der Beurteilung der deuteronomischen Historiographie: Eine redaktionsgeschichtliche Untersuchung*, AASF B/198, Helsinki 1977. B. PECKHAM, *The Composition of the Deuteronomic History*, Atlanta: F. M. Cross 1985, σσ. 1, 73).

41. M. E. MILLS, *Historical Israel: Biblical Israel, Studying Joshua to 2 Kings*, London: Cassell 1999, σελ. 7.

42. G. MCCONVILLE, *Grace in the End*, Carlisle: Paternoster 1993, σελ. 133.

43. M. Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, *Ρῆμα Κυρίου κραταίον*, σελ. 234.

ἐπιδιώκει νὰ ἀποτρέψει τὴν ἐξάπλωση τοῦ συγκρητισμοῦ, νὰ ἐπαναφέρει τὸ Μονοθεϊσμὸ καὶ νὰ σώσει τὸ βόρειο βασίλειο ἐπαναφέροντας στὴν τάξη τὴ βασιλικὴ ἀρχὴ καὶ τὸ λαό. Ἡ τελικὴ κατάληξη μὲ τὴν πτώση τῆς Σαμάρειας κατέδειξε ὅτι ὁ ζηλωτὴς προφήτης δὲν κατόρθωσε νὰ πετύχει τὸ στόχο του, καθὼς τελικὰ ὁ Ἰσραὴλ ὁδηγήθηκε στὴν αἰχμαλωσία.

Ὡστόσο ὁ Ἡλίας κατέστη μὲ τὴ στάση του τὸ φωτεινὸ παράδειγμα, τὸ ὁποῖο ὁ συντάκτης τῆς διήγησης ἀξιοποιεῖ κατὰ τὸν καλύτερο δυνατὸ τρόπο, ὄχι ἀπλὰ γιὰ νὰ προβάλλει τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργο του, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸν καταστήσει τὸν πνευματικὸ ἐκείνο φάρο πὺν δύναται νὰ φωτίσει τὸ λαὸ τοῦ Ἰσραὴλ. Σημειώνεται ὅτι κατὰ τὴν προαιχμαλωσιακὴ περίοδο (621 π.Χ.), στὸ βασίλειο τοῦ Ἰουδα ἐμφανίζεται ἡ μεταρρύθμιση τοῦ βασιλιᾶ Ἰωσία, ἡ ὁποία ἔχει ὡς κεντρικὸ ἄξονά της τὴν κεντροποίηση τῆς λατρείας, τὴν καταστροφὴ τῶν περιφερειακῶν ἱερῶν καὶ τὴν ἐξόντωση τῶν ἱερέων πὺν ὑπηρετοῦν σὲ αὐτά. Ὁ Ἰωσίας ἀποπειράθηκε μὲ τὴ θρησκευτικὴ του μεταρρύθμιση νὰ θέσει ἓνα τέλος στὴν ἁμαρτωλὴ αὐτὴ κατάσταση βασιζόμενος στὶς ἐντολὰς τοῦ βιβλίου τοῦ νόμου πὺν ἀνακαλύφθηκε κατὰ τὶς ἐργασίαι ἀνακαινίσεως τοῦ Ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων. Οἱ ἀγῶνες τοῦ Ἡλία στὸ βόρειο βασίλειο καὶ τοῦ Ἰωσία στὸ νότιο πραγματοποιοῦνται στὸ πλαίσιο τῆς διαφύλαξης τῆς ἀληθοῦς πίστεως στὸν ἓνα καὶ μοναδικὸ Θεὸ καὶ στὴν ἐξαφάνιση τῶν συγκρητιστικῶν στοιχείων, πὺν ἀσεβεῖς βασιλεῖς, ὅπως ὁ Ἀχαάβ, εἰσήγαγαν στὴ λατρεία τοῦ λαοῦ. Ὑπ' αὐτὸ τὸ πρῖσμα ὁ προφήτης Ἡλίας, ὁ ζηλωτὴς τοῦ Θεοῦ, καθίσταται θεολογικὰ ζηλωτὴς τῆς ἀληθοῦς πίστεως καὶ φωτεινὸ παράδειγμα μίμησης.